אילו לא חמאת בה אימה מילין דעזיבה בכדי לא אדרתה מי אדרתה אמרה ליה לא ושרייה בר ברתיה דר' ינאי סבא אתא לקמיה דר' ינאי [א]סבא אמר ליה אילו הוה ידעת דפתחין פינקסך וממשמשין בעובדך מי נדרת אמר ליה לא ושרייה אמר ר' אבא מאי קראה [1]ואחר נדרים לבקר ואע"ג דפתח ר' ינאי ליה [ח]אנן לא פתחינן ליה בהא [ב]ולא פתחינן בהדא אחרנייתא [ג]דאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מאי פתח ליה רבן גמליאל להההוא סבא [2]יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא כל הבוטה ראוי לדוקרו בחרב אלא לשון חכמים מרפא ולא פתחינן בהדא אחרנייתא [ד]דתניא ר' נתן אומר [ט]הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקריב עליו קרבן ברישא פתחינן בסיפא אביי אמר פתחינן רבא אמר לא פתחינן רב כהנא מתני לה להא שמעתא בהדין לישנא רב טביומי מתני הכי בסיפא לא פתחינן ברישא אביי אמר פתחינן רבא אמר לא פתחינן [י]והלכתא לא פתחינן לא ברישא ולא בסיפא [ה]ולא פתחינן (א) בהא נמי דשמואל דאמר שמואל [ו]אף על פי שמקיימו נקרא רשע אמר רבי [ז]אבהו מאי קרא [3]וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא ויליף חדלה חדלה כתיב הכא כי תחדל לנדור וכתיב התם [4]שם רשעים חדלו רוגז אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא [ח]כנדרי רשעים לא אמר כלום כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי [ח]יונתן כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו שנאמר [5]והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך [כ]ואין רעה אלא גיהנם שנאמר [6]כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה ולא עוד אלא שהתחתוניות שולטות בו שנאמר [7]ונתן ה' לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש איזהו דבר שמכלה את העינים ומדאיב את הנפש הוי אומר אלו התחתוניות עולא במיסקיה לארעא דישראל איתלוו ליה תרין בני חוזאי בהדיה קם חד שחטיה לחבריה אמר ליה לעולא יאות עבדי אמר ליה אין [ט]ופרע ליה בית השחיטה כי אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל דלמא חס ושלום אחזיקי ידי עוברי עבירה א"ל °נפשך הצלת קא תמה רבי יוחנן מכדי כתיב ונתן ה' לך שם לב רגז בבבל כתיב א"ל (ב) ההוא שעתא לא

רש"י

אילו לא חמאת בה אימה. אילולי שראתה בה אימה: **מילין דעזיבה.** דברים שיפין להניחן כלומר דבר זימה: **בכדי לא אדרה.** בחנם לא היתה מדירתה ומלעיזין עליה מי היית מדירה. הכא ליכא למשמע אי פותחין אי לא: **שמבקרין מעשיך.** בב"ד של מעלה בשביל שנדרת: **מאי קראה.** שמפני נדרים חוקרין מעשיו של אדם: **ואחר נדרים לבקר.** שאם נודר מבקרין מעשיו: **ולא פתחינן.** לשום אדם בהאי אחר נדרים לבקר משום דהוי איום גדול שאפי' אין דעתו להפר יאמר עכשיו שרצונו להפר ולא בהני תרתי אחרנייתא נמי משום דהוי איום גדול ואומר שדעתו להפר ואינו כן: **כל הבוטה.** כל הנודר. כמו מבטא שפתיה (במדבר ל): **ולשון חכמים מרפא.** שמתירין לו: **כאילו בנה במה.** לעבודת כוכבים: **ברישא פתחינן.** בתחילת דבריו של ר' נתן דאמר כאילו בנה במה פתחינן ליה דלא הוי עונשו יתירא כל אימת דלא עבד עלה קרבן וליכא איום כל כך אבל בסיפא כאילו מקטיר עליה מתחייב מיתה היינו איום יתירא: **בסיפא.** דברי הכל לא פתחינן: **כי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא.** מכלל דאי נדר ועבד ליה איכא חטא: **כנדרי רשעים.** אע"פ שנודרים ומקיימין איקרו רשעים: **לב רגז.** היינו כעס בשביל לב רגז יהיה כליון עינים: **במיסקיה.** כשעלה לא"י: **איתלוו.** עשו לו לוייה: **בני חוזאי.** יהודים היו: **א"ל אין ופרע לו בית שחיטה.** ונתיירא לומר לו שלא עשה יפה שמא יהרגנו: **כי אתא.** עולא לקמיה דרבי יוחנן: **אמר דלמא אחזיקי ידי עוברי עבירה.** שאמרתי לו זיל ופרע בית שחיטה: **א"ל יפה עשית.** שכך אמרת לו שנפשך הצלת באותו דיבור: **תמה ר' יוחנן.** על דהוה ליה לההוא בר חוזאה כעס כל כך שהרג לחבירו הואיל דהוה בארץ ישראל: לא

נפשך הצלת. שאלמלא כן היה הורגך: **קא תמה רבי יוחנן ונתן לך שם לב רגז בבבל כתיב.** והיאך גבר כעסו של אותו בן מחוזא כל כך להרוג את חבירו: **ההוא שעתא לא עברינן ירדנא.** ועבר הירדן °לא נתקדש להבאת העומר ולמקלת קדושות: [כ]**בנוכה אפו.** בתגבורת כעסו: **אין אלהים כל מזמותיו.** שהשכינה אינה חשובה כנגדו: **שנאמר כי כעס בחיק כסילים ינוח.** אלמא דכועס הוי כסיל: **וכסיל יפרוש אולת.** אלמא מוסיף טפשות: **לא נתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע.** שעיקרן של שאר נביאים לא היה אלא להוכיח ישראל על עבירות שבידם ואלמלא (לא) חטאו לא הוצרכו לתוכחה: **מפני שערכה של ארץ ישראל היא.** שבספר יהושע מפורשות עיירות שבארץ ישראל והנחלות אשר נחלו ולפיכך אפילו לא חטאו היו צריכין ספר יהושע: **שנאמר כי ברוב חכמה רב כעס.** ברוב דברי חכמות הנביאים יש סימן לרוב כעס שהכעיסו ישראל להקדוש ברוך הוא: אמר

ר"ן

דפתחין פנקסך וממשמשין בעובדך. שמתוך שהוא נודר נראה שהוא מחזיק עצמו כחסיד שלא יכשל בנדרו ומתוך כך מן השמים פותחים פנקס זכיותיו וממשמשין במעשיו: **אמר רבי אבא מאי קרא.** כלומר דהכי הוא כדאמר ליה רבי ינאי: **ואחר נדרים לבקר.** אחר שנדר אדם מבקרין מעשיו: **ולא פתחינן בהדין אחרנייתא דאמר רבה בר בר חנה.** אין פותחין בזאת האחרת שאמר רבה בר בר חנה לפי שמתוך שאומר לו שחטא כל כך שראוי לדקרו בחרב יש לחוש שאומר שמתחרט אע"פ שאין מתחרט: **הנודר כאילו בנה במה.** בשעת איסור הבמות. ונראה בעיני דלהכי מדמינן ליה לבונה במה משום דסליק אדעתיה דנודר דמצוה קא עביד דרחמנא אסריה במילי דאיסורא ואיהו נמי אסר אנפשיה וקאמר דטעי דאדרבה לבונה במה דמי דנהי דרחמנא אזהריה לאקרובי קרבנות בפנים אזהריה דלא לוסיף עלה לבנות במה ולהקריב בחוץ ה"נ נהי דרחמנא אסר עליה דברים האסורים כי מוסיף איהו מאי דלא אסר רחמנא פשע כענין שאמרו בירושלמי בפרק פותחים(י) לא דייך במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים ושייך ביה נמי האי לישנא משום דנודר מתפיס בקרבן וכיון שאין קרבנו ראוי נמצא כבונה במה ומקריב בחוץ: **והמקיימו.** כלומר שאינו נשאל עליו כאילו הקריב על אותה במה קרבן וחייב משום שחוטי חוץ: **ברישא פתחינן.** ברישא דברייתא דרבי נתן דהנודר כאילו בנה במה פתחינן שלפי שאין העבירה גדולה כל כך אם אינו מתחרט בלבו לא יתבייש מלומר האמת: **בסיפא.** של אותה ברייתא דהיינו המקיימו כאילו הקריב עליה קרבן: **רבא אמר לא פתחינן.** דאיכא למיחש שמא מתוך חומר העבירה אע"פ שאינו מתחרט מתוך שהוא מתבייש ישקר לומר שהוא מתחרט: **ויליף חדלה חדלה.** דהכא ה"ק וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא הא אם לא תחדל יהיה בך חטא: **כנדרי רשעים נדר בנזיר בקרבן ובשבועה.** אלמא נודר רשע מקרי: **כל אדם הכועס כל מיני גיהנם שולטים בו.** לפי שהכעס מביאו לכפור בעיקר כדאמרינן בפרק רבי אליעזר דאורג (שבת קה:) דמשבר כליו בחמתו יהיה בעיניך כעובד עבודת כוכבים: **ופרע ליה בית השחיטה.** שימות מהר:

והמקיימו. ולא נשאל עליו לחכם להתירו, כאילו מקריב עליו קרבן. על הבמה וגמר עונו שלם, לפי שעל ידי כך הוא מרגיל עצמו בנדרים (גיטין מו.) שעבר עליו שתי עבירות, אלא ילך אצל חכם ויתירנו, כדי שלא יהא רגיל בכך (יבמות קט:). בנדרי כשרים לא אמר כלום. שאין דרכן של כשרים שנודרים וכל שכן דאין נשבעין (לעיל ט.). כנדרי רשעים. כגון שהיה ככר מונח לפניו ואמר כנדרי רשעים, משמע דאותו ככר יהא עליו כנדרי רשעים, וכיון דאמר הכי נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה, דחייב נמי קרבן שבועה, דדרכן של רשעים הוא שנודרים בנזירות ובקרבן ובשבועה והאי כי אמר כנדרי רשעים הוי כמאן דאמר הריני נזיר ואם אוכל מחייב נזירות וקרבן ושבועה, ואם אוכל הימנו והרי עלי כקרבן ושבועה שאיני אוכל (שם).

עין משפט נר מצוה

ז א ב טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף י:
ח ג מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' כה סמג לאוין רמב טוש"ע שם סימן רג סעי' ג:
ט ד ה מיי' שם טוש"ע שם סי' רכח סעי' י:
י ו טוש"ע שם סימן רג סעי' א:

פירוש הרא"ש

דפתחין פנקסך וממשמשין בעובדך. מן השמים פותחין פנקס מעשיו ומדקדקין בהם בשביל שהוא מרשיע לידור א"נ שהוא מחזיק את עצמו לצדיק ובטוח שיוכל לקיים את נדרו ולא יכשל בו כעין עיון תפלה ולכן מדקדקים במעשיו: **ולא פתחינן בהדא.** דאפילו אם אינו מתחרט אמר שהוא מתחרט דלא חניף לומר שאינו מתחרט אע"פ שמקפידים עליו מן השמים וכן טעמא דכל הני דלא פתחינן בהו: **כל הבוטה.** כמו לבטא בשפתים: **אלא שלשון חכמים מרפא.** שמתירים לו הנדר: **הנודר כאילו בנה במה.** בשעת איסור הבמות: **והמקיימו.** הרי גמר עבירתו: **ברישא פתחינן.** דליכא עבירה כולי האי כל זמן שלא הקריב: **וכי תחדל לנדור.** אע"פ דהאי חדלה כתיב באינו נודר מ"מ כיון דכתיב גבי נדר חדלה ילפינן ג"ש וע"כ הא דנקרא רשע בנודר איירי: **כל מיני גיהנם שולטין בו.** קשה לגופו כאילו היה נדון בכל מיני פורעניות בגיהנם א"נ מתוך כעסו בא לידי עבירה ומפילו עליו גיהנם: **שמכלה העינים.** שהוא מאריך בחליו ומצפה תמיד להתרפאות: **תרי בני חוזאי.** יהודים היו: **ופרע ליה בית השחיטה.** מחמת מורא החזיק ידיו וגם כדי שימהר למות: **את נפשך הצלת.** שאלמלא אמרת כן היה הורגך בכעסו: **קא תמה ר' יוחנן.** היאך אתרמי דבא"י היה לו לב רגז לשחוט חברו: [ל]**אין אלהים כל מזמותיו.** הוא מחשב שאין אלוה בעולם: **כעס בחיק כסילים ינוח.** לא נשאר בחיקו כי אם הכעס: **וכסיל יפרוש אולת.** היינו מוסיף טפשות: **לא נתן להם אלא חמשה חומשי תורה כו'.** והיו מקבלין על הנביאים שכר וזוכין לחיי העולם הבא כמו עתה בכל התורה שלומדין: **מפני שערכה של א"י היא.** סדורה ומחוקה בגבולותיה:

מסורת הש"ס

א) [נ"א רבא], ב) עירובין סד., ג) יבמות קט: גיטין מו: לקמן נט. ע"ש וע' ס:, ד) [לקמן נט: ע"ש היטב], ה) [בע"י הגי' ר' אבא], ו) לעיל ט., ז) בע"י הגי' ר' יוחנן, ח) [לקמן מ.], ט) נ"א לך פרע, י) [פ"ט ה"א], כ) מכאן שייך לע"ב, ל) שייך לע"ב.

תורה אור השלם

1. מוקש אדם ילע קדש ואחר נדרים לבקר: משלי כ כה
2. יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא: משלי יב יח
3. וכי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא: דברים כג כג
4. שם רשעים חדלו רגז ושם ינוחו יגיעי כח: איוב ג יז
5. והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך כי הילדות והשחרות הבל: קהלת יא י
6. כל פעל יי למענהו וגם רשע ליום רעה: משלי טז ד
7. ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף רגלך ונתן יי לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש: דברים כח סה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא פתחינן נמי בהא דשמואל דאמר שמואל כל הנודר אע"פ שמקיימו: (ב) שם א"ל עולא ההוא שעתא:

גליון הש"ס

גמ' א"ל נפשך הצלת. עי' סוטה דף מא ע"ב תד"ה כל המחניף: ברש"י ד"ה ההוא שעתא. לא נתקדש וכו'. עי' סנהדרין דף יא ע"ב רש"י ד"ה על שתים וכתובות דף כה ע"א רש"י ד"ה כל הארצות:

מוסף רש"י

כל הבוטה. הנודר נדר, ראוי לדוקרו בחרב. דלמא לא מקיים ליה, והיינו פתח, דקאמר ליה אילו היית יודע שאסור לנדור וחייב מיתה אתה עליו, כלום היית נודר, ואמר ליה היאך לא, **אלא** לשון חכמים מרפא. שמתירין לו נדרו (ערכין טו:). **הנודר כאילו** בנה במה. בשעת איסור הבמות (יבמות קט: גיטין מו:) דטעות הוא דכתיב (דברים כג) וכי תחדל לנדור וגו' הא לא תחדל יהיה בך חטא (יבמות שם).